Finansutskottets betänkande 1985/86:24

angående verkställd granskning av riksbankens förvaltning år 1985 samt disposition av riksbankens vinst (redog. 1985/86:15 och 19)

FiU
1985/86:24

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet vissa frågor rörande riksbankens verksamhet under år 1985.

Utskottet tillstyrker att riksbanksfullmäktige beviljas ansvarsfrihet för det gångna årets förvaltning. Utskottet föreslår också att riksdagen fastställer riksbankens bokslut för år 1985 samt att årets resultat disponeras på så sätt att 5,7 miljarder kronor levereras in till statsverket och resterande 2,2 miljarder kronor förs över till dispositionsfonden.

Två motionsyrkanden med krav på en snabbare avreglering inom kredit- och valutaområdena avstyrks av utskottet. Mot beslutet har i denna del moderata samlingspartiets företrädare i utskottet reserverat sig medan företrädarna för folkpartiet och centerpartiet avgivit ett särskilt yttrande.

Redogörelserna

Utskottet har tagit del av riksbanksfullmäktiges förvaltningsberättelse för år 1985 (redogörelse 1985/86:15) samt av de protokoll som förts hos fullmäktige och direktionen under året.

Vidare har utskottet tagit del av riksdagens revisorers berättelse (redogörelse 1985/86:19) över granskningen av riksbankens verksamhet under år 1985.

Riksbanken lämnar i förvaltningsberättelsen en redogörelse för den förda kredit- och valutapolitiken samt för bankens verksamhet i övrigt under året.

Den 1 juli 1986 övertar riksbanken huvudmannaskapet för myntttillverkningen. I samband härmed ämnar riksbanken redovisa utelöpande mynt på samma sätt som i dag sker med utelöpande sedlar, vilka tas upp som en inhemsk skuld på skuldsidan i riksbankens balansräkning. I årets bokslut har ett belopp motsvarande de utelöpande mynten, 2 000 milj. kr., reserverats för riksbankens övertagande av myntskulden den 1 juli 1986.

Riksdagens revisorer har i sin berättelse förutsatt att riksdagen kommer att överväga om det finns anledning att anlägga några särskilda synpunkter i fråga om riksbankens åtgärd att låta myntskulden påverka 1985 års resultat. I övrigt har granskningen inte givit revisorerna anledning till något särskilt uttalande. Revisorerna tillstyrker att fullmäktige i riksbanken beviljas

ansvarsfrihet för riksbankens förvaltning under år 1985.

I förvaltningsberättelsen föreslår fullmäktige vidare att 1985 års resultat – 5 819 563 995 kr. – disponeras på så sätt att 5 660 504 000 kr. levereras in till statsverket medan resterande 159 059 995 kr. förs över till dispositionsfonden. Av den föreslagna inleveransen har redan 1 660 504 000 kr. betalats in till statsverket i form av kvartalsvisa förskottsinleveranser av överskotten på särskilda räkningar.

Motionerna

1985/86:306 av Lars Tobisson m. fl. (m), vari hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad som anförs i motionen om kredit- och valutapolitiken,

2. att riksdagen i år fastställer de framlagda resultat- och balansräkningarna före ställningstagandet till dispositionen av riksbankens vinst.

1985/86:307 av Björn Molin och Lars De Geer (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger riksbanken till känna vad som anförs om en avreglering av kredit- och valutapolitiken.

Utskottet

I såväl *motion 306* av Lars Tobisson m. fl. (m) som *motion 307* av Björn Molin och Lars De Geer (fp) konstateras med tillfredsställelse att riksbanken under år 1985 har genomfört en betydande liberalisering av kreditpolitiken och att det även på det valutapolitiska området har tagits vissa steg i avreglerande riktning. Man bör nu gå vidare på den inslagna vägen, anser motionärerna.

I motion 306 sägs att sedan valutakommittén nu framlagt sitt betänkande bör riksbanken utnyttja gynnsamma valutalägen till att ytterligare frigöra kapitalrörelserna över gränserna. Även i motion 307 framhålls att återstående regleringar på kredit- och valutamarknaderna bör avvecklas. Vad som anförs i motionerna bör enligt motionärerna ges riksbanksfullmäktige till känna.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Under de två senaste åren har riksdagen på förslag av finansutskottet antagit särskilda riktlinjer för kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken. Dessa har kommit till uttryck i särskilda tillkännagivanden till fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret. I anslutning till behandlingen av 1985 års finansplan drog finansutskottet och riksdagen (FiU 1984/85:10) upp riktlinjer för kredit- och valutapolitiken under år 1985. Något skäl för riksdagen att i detta sammanhang då det gångna årets verksamhet behandlas göra uttalanden av den innebörd motionärerna begär föreligger inte enligt utskottets mening. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motion 306 yrkande 1 och motion 307.

Statsskuldspolitiska kommittén har i sitt nyligen framlagda slutbetänkande (SOU 1986:22) föreslagit att riksdagen som riksbankens huvudman bör fastställa resultat- och balansräkningarna. Därmed är årsresultatet fixerat och det är naturligt att riksdagen därefter beslutar om vinstdispositionen,

påpekar kommittén i sitt enhälliga betänkande. Samma synpunkter förs fram i motion 306. Motionärerna uttalar sålunda att de finner det naturligt att riksdagens ställningstagande till dispositionen av riksbankens vinst föregås av att balans- och resultaträkningarna fastställs.

Bestämmelser om dispositionen av riksbankens vinst finns i riksbankslagen (1934:437) och i bankoreglementet (1975:6). Av 5 § riksbankslagen framgår att riksdagen äger förfoga över riksbankens vinst sedan erforderliga avsättningar gjorts till reservfonden. I 17 § bankoreglementet föreskrivs att fullmäktige varje år före utgången av januari till riksdagen skall överlämna förslag om disposition av riksbankens vinstmedel. Någon föreskrift om att balansräkningen och resultaträkningen skall fastställas av riksdagen finns inte. Så har tidigare inte heller skett när riksdagen beslutat om dispositionen av riksbankens vinstmedel.

Enligt utskottets mening bör dock riksdagens behandling av frågan om riksbankens verksamhet inte begränsas till en prövning av fullmäktiges förvaltning och till ett beslut om dispositionen av riksbankens vinst. Såsom förordas i motion 306 och av statsskuldspolitiska kommittén bör riksdagen också varje år fastställa riksbankens resultaträkning och balansräkning. I enlighet med kommitténs förslag innebär detta att riksdagens revisorer i sin årliga granskningsrapport bör uttala sig om fullmäktiges förslag i dessa avseenden.

Fullmäktige har i 1985 års bokslut reserverat 2 000 milj. kr. för övertagandet av myntskulden den 1 juli 1986. Dispositionen är föranledd av att huvudmannaskapet för myntverket vid denna tidpunkt kommer att föras över på riksbanken. Enligt utskottets mening bör denna förändring inte påverka 1985 års resultat. Utskottet förordar därför att den i bokslutet gjorda reservationen för övertagande av myntskulden återförs. Riksbankens resultat för år 1985 skulle därmed öka med 2 000 milj. kr. till 7 820 milj. kr. Motsvarande belopp bör i stället avsättas till riksbankens dispositionsfond.

Riksdagens revisorer har i sin berättelse över granskningen av riksbankens verksamhet under år 1985 berört den reservering som gjorts för övertagandet av myntskulden. I övrigt har deras granskning inte givit anledning till något särskilt uttalande. Revisorerna tillstyrker att fullmäktige beviljas ansvarsfrihet för riksbankens förvaltning under år 1985.

Utöver reserveringen för myntskulden har inte heller utskottet vid sin genomgång av fullmäktiges förvaltning funnit något som påkallat särskilt yttrande från utskottets sida. I likhet med revisorerna tillstyrker utskottet därför att fullmäktige i riksbanken beviljas ansvarsfrihet för sin förvaltning under år 1985.

Utskottet föreslår att riksdagen med de tidigare nämnda jämkningarna fastställer riksbankens balansräkning och resultaträkning för år 1985. Dessa skulle därmed få det utseende som framgår av *bilagorna 1* och *2*.

Av årets resultat på 7 819 563 995 kr. bör i enlighet med fullmäktiges förslag 5 660 504 000 kr. levereras in till statsverket. Resterande belopp, 2 159 059 995 kr., bör, som utskottet tidigare föreslagit, föras över till dispositionsfonden. Av den föreslagna inleveransen har redan 1 660 504 000

kr. betalats in till statsverket i form av kvartalsvisa förskottsinleveranser av överskotten på särskild räkning.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionerna 1985/86:306 yrkande 1 och 1985/86:307 om kredit- och valutapolitiken,
2. att riksdagen lägger fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1985 (redog. 1985/86:15) till handlingarna,
3. att riksdagen beviljar fullmäktige i riksbanken ansvarsfrihet för förvaltningen av riksbanken under år 1985,
4. att riksdagen med bifall till motion 1985/86:306 yrkande 2 fastställer av utskottet i *bilagorna 1 och 2* framlagda förslag till riksbankens balansräkning och resultaträkning för år 1985,
5. att riksdagen beslutar att av riksbankens tillgängliga vinstmedel – 7 819 563 995 kr. – skall 5 660 504 000 kr. inlevereras till statsverket under budgetåret 1985/86 och 2 159 059 995 kr. överföras till dispositionsfonden,
6. att riksdagen som sin mening ger riksdagens revisorer till känna vad utskottet anfört rörande fastställande av riksbankens balansräkning och resultaträkning.

Stockholm den 22 april 1986

På finansutskottets vägnar

Arne Gadd

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Roland Sundgren (s), Lars Tobisson (m), Christer Nilsson (s), Nils G. Åsling (c), Bo Södersten (s), Rune Rydén (m), Iris Mårtensson (s), Lisbet Calner (s), Lars De Geer (fp), Filip Fridolfsson (m), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk), Arne Kjörnsberg (s) och Rolf Kenneryd (c).

Reservation

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 2 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion 307" bort ha följande lydelse:

Utskottet hälsar i likhet med motionärerna med tillfredsställelse att riksbanken under år 1985 har genomfört en betydande liberalisering av kreditpolitiken och att vissa lättnader även införts på det valutapolitiska planet. I nuvarande gynnsamma ekonomiska läge bör situationen utnyttjas för att avveckla även återstående regleringar på kredit- och valutamarknaderna. Vad utskottet här anfört med anledning av motion 306 yrkande 1 och

motion 307 bör ges fullmäktige i riksbanken till känna.

Riksbanken är inte ett vinstdrivande verk, men dess verksamhet ger varje år upphov till betydande överskott. Detta sammanhänger med riksbankens ställning som sedelutgivande bank och som förvaltare av medel som kommuner och företag ålagts att sätta av på bl. a. likviditetskonton och särskilda investeringskonton.

Uppkomsten av stora överskott i riksbankens rörelse utgör en finanspolitisk komplikation, eftersom riksbanken ekonomiskt inte är integrerad i övrig statsverksamhet. Efter fondavsättningar inlevererar riksbanken återstående belopp till statsverket. Storleken av denna inleverans, som påverkar det förväntade budgetsaldot, bestäms emellertid först efter det att regeringen avlämnat sitt budgetförslag till riksdagen.

Denna störningseffekt blir mindre om företags och kommuners insättningar på olika konton görs direkt i riksgäldskontoret i stället för att ta omvägen via riksbanken. Men ändå kvarstår det förhållandet att statsbudgeten kan visa underskott som kräver upplåning, samtidigt som riksbanken via fondavsättningar, vars storlek man i praktiken själv bestämmer, har möjlighet att bygga upp ett ansenligt eget kapital. Utskottet förutsätter att de ekonomisk-politiska konsekvenserna härav övervägs i anslutning till den fortsatta beredningen av statsskuldspolitiska kommitténs slutbetänkande.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

> 1. att riksdagen med anledning av motionerna 1985/86:306 yrkande 1 och 1985/86:307 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken,

Särskilt yttrande

Björn Molin (fp), Nils G. Åsling (c), Lars De Geer (fp) och Rolf Kenneryd (c) *anför:*

Vi har i reservationer till betänkandet om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (FiU 1985/86:10) redovisat vår uppfattning i frågan om regleringarna på kredit- och valutaområdet. Då riksdagen i annat sammanhang behandlar bl. a. förslag om förlängd tillämpning av valutaregleringen synes det inte föreligga behov att även i detta sammanhang framföra våra förslag om fortsatt avreglering inom dessa områden.

Riksbankens bokslut

Tillgångar, Mkr

Balans

	1984	1985
Guld och utländska tillgångar		
Guld och valutareserv	33 744	44 644
Guld	1 168	1 168
Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	1 543	1 982
Reservposition i Internationella valutafonden	2 166	2 220
Utländska banker och värdepapper m. m., nettobelopp	28 867	39 274
Sveriges andel i Internationella återuppbyggnadsbankens grundfond, inbetalt belopp	375	375
Övriga	2	3
Inhemska tillgångar		
Statspapper och obligationer	64 542	65 237
Statsskuldväxlar och riksobligationer	19 502	25 170
Övriga statspapper	44 771	40 067
Övriga obligationer	269	–
Utlåning	1 363	6 621
Banker	546	5 857
Allmänheten	817	764
Skiljemynt	108	153
Checkar och postväxlar m. m.	59	2
Övriga	67	1 955
Summa	100 260	118 990

räkning

Skulder, Mkr

	1984	1985
Utländska skulder		
Nettotilldelning av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	2 064	2 190
Övriga	436	293
Inhemska skulder		
Utelöpande sedlar	46 520	48 095
Checkräkning	1 715	1 670
Staten	139	92
Banker	930	618
Övriga	646	960
Särskilda räkningar	12 953	28 204
Konton för investering m. m.	6 215	10 338
Särskilda investeringskonton	4 307	6 745
Likviditetskonto för företag	1 927	7 750
Likviditetskonto för kommuner	–	2 272
Exportdepositionskonton	504	1 099
Övriga	61	208
Värderegleringskonto för valutor	8 000	5 000
Värderegleringskonto för svenska statspapper	5 000	7 000
Eget kapital		
Grundfond	1 000	1 000
Reservfond	500	500
Dispositionsfond	15 121	17 010
Årets resultat	6 890	7 820
Summa	100 260	118 990

Resultaträkning

Mkr

	1984	1985
Utländska rörelsen		
Ränteintäkter	2 519	3 356
Räntekostnader	− 182	− 209
Kursdifferenser	1 944	−3 181
Övriga inkomster	7	−
Inhemska rörelsen		
Ränteintäkter av statspapper och obligationer	6 135	6 751
Ränteintäkter av utlåning till banker m. m.	919	2 435
Räntekostnader	− 212	− 881
Övriga inkomster	6	20
Summa	11 136	8 291
Förvaltningskostnader	− 278	− 337
Resultat före bokslutsdisposition	10 858	7 954
Bokslutsdisposition		
Avsättning till/ianspråktagande av värde-regleringskonto för valutor	−2 000	3 000
Avsättning till värderegleringskonton för svenska statspapper	−2 500	−2 000
Upp/nedskrivning av statspapper och obligationer	532	−1 134
Årets resultat	6 890	7 820

gotab Stockholm 1986 10801